

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
1.2 Kar	Történelem és Filozófia Kar
1.3 Intézet	Magyar Történeti Intézet
1.4 Szakterület	Történelem
1.5 Képzési szint	Alapképzés (BA)
1.6 Szak / Képesítés	Történelem, Könyvtár- és információtudomány, Levéltár, Művészettörténet

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	Magyar paleográfia (II) (HLM1616)						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	Dr. Lupescu Mária egyetemi docens						
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve	Dr. Lupescu Mária egyetemi docens						
2.4 Tanulmányi év	III	2.5 Félév	VI	2.6 Értékelés módja	Kollokvium	2.7 Tantárgy típusa	Szaktantárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	1	3.3 szeminárium/labor	2
3.4 Tantervben szereplő össz-óraszám	36	melyből: 3.5 előadás	12	3.6 szeminárium/labor	24
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					25
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					15
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portofóliók, referátumok, esszék kidolgozása					15
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					15
Vizsgák					15
Más tevékenységek:					
3.7 Egyéni munka össz-óraszama					85
3.8 A félév össz-óraszama					36(fizikai)+85(konven.)=121
3.9 Kreditszám					4

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	<ul style="list-style-type: none"> • hasznos, ha a hallgató korábban a Magyar forrásnyelv előadáson részt vesz
4.2 Kompetenciabeli	<ul style="list-style-type: none"> • a magyar nyelv ismerete erősen ajánlott • hasznos a latin nyelv és paleográfia ismerete

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • az aktív jelenlét ajánlott
--	--

5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • 70%-os jelenlét kötelező • a szemináriumi könyvészet ismerete kötelező • aktív részvétel
---	--

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • fogalmi és tárgyi ismeretek elsajátítása • a tárgy ismeretéhez szükséges módszerek elsajátítása • a módszerek helyes használata a szakmán belül • történelmi tények, események, kontextus megállapítása a források alapján • képesség az elsajátított információk továbbadására írásban és szóban, anyanyelven és egy választott idegen nyelven
Transzverzális kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • az elsajátított alapismeretek felhasználása más, a történelemmel rokon szakterületek helyzeteinek, eseményeinek leírásában • a történelmi események elemzése, megfelelő értékelése, kontextusba helyezése • esettanulmányok feldolgozása és értékelése

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • Jelen tantárgy elsősorban a történelem szakosok és még inkább a történelem alapszakon belül indított levéltár, könyvtár és művészettörténet szakirányosok számára készült. Mind a történészek, mind a levéltárosok, könyvtárosok, de akár a művészettörténészek munkájához is nélkülözhetetlen az írott, eredeti források elméleti és gyakorlati ismerete, amihez alapvető fontosságú, hogy a hallgatók az iratok nyelvében, nyelvezetében és a paleográfiai ismeretekben jártasak legyenek. • Miután az országos, a területi és a szaklevéltárakban a kora újkortól jelentkeznek számottevően a magyar nyelvű források, ezért elsősorban az ebből a korból származó forrásokkal ismerkedhetnek meg a hallgatók. • Emellett azt is fontosnak tartom, hogy a hallgatók lehetőleg minden olyan intézmény működését megismerjék, amelyek fontos szerepet játszottak a későbbi gyakorlat szempontjából az iratkibocsátás terén. Ennek megfelelően a királyi kancellária, erdélyi fejedelmi kancellária, hiteleshely, vármegye, város (mezőváros), egyház és magánszemélyek irataival ismerkedhetnek meg.
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	<ul style="list-style-type: none"> • Az inkább gyakorlati jellegű órák célja az, hogy a hallgatókat elméleti, de főleg gyakorlati szempontból megismertesse a különböző iratfajtákkal (kiváltságlevél vagy adománylevél, jegyzőkönyv, királyi könyv, missilis, összeírás, városkönyv, számadáskönyv, záloglevél, nyugta, végrendelet, stb.). • Az óra gyakorlati jellegét az hangsúlyozza, hogy a hallgatók az eredeti iratok másolatát betűhíven átírják, ugyanakkor az átírt szöveget regesztával is ellátják.

	<ul style="list-style-type: none"> • A források olvasásával párhuzamosan az adott forrás elemzése, a társadalmi, politikai, gazdasági és egyházi/vallási élettel kapcsolatos fogalmak magyarázata is megtörténik. • A végső cél, hogy a hallgató elolvasni, megérteni és feldolgozni tudja az olvasott korabeli magyar nyelvű szöveget.
--	---

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. TÉMA: Korabeli betűtípusok, számok, a főbb latin és magyar rövidítések, kifejezések bemutatása és gyakorlása.	Vetített előadás, Kommunikáció	
2. TÉMA: Írástörténet és írásemlékek I (történeti áttekintés, korszakok, típusok)	Vetített előadás, kommunikáció	
3. TÉMA: Írástörténet és írásemlékek II (történeti áttekintés, korszakok, típusok)	Vetített előadás, kommunikáció	
4. TÉMA: Szóbeliség és írásbeliség kapcsolatának elemzése kora újkori források alapján	Vetített előadás, kommunikáció	
5. TÉMA: Az írásgyakorlat differenciálódása a kora újkorban	Vetített előadás, kommunikáció	
6. TÉMA: Központi hivatalok oklevél kiállító tevékenysége	Vetített előadás, kommunikáció	
7. TÉMA: Helyi hivatalok oklevél kiállító tevékenysége	Vetített előadás, kommunikáció	
8. TÉMA: Magánszemélyek írásgyakorlata	Vetített előadás, kommunikáció	
9. TÉMA: Írásemlékek – írástípusok: testamentumok	Vetített előadás, kommunikáció	
10. TÉMA: Írásemlékek – írástípusok: inventáriumok	Vetített előadás, kommunikáció	
11. TÉMA: Vegyes jellegű iratok feldolgozása a báró Wesselényi család zsidói levéltárából (Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a Kolozsvári Állami Levéltárban) (fényképek)	Vetített előadás, kommunikáció	
12. TÉMA: Vegyes jellegű iratok feldolgozása a Béldi család levéltárából (Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a Kolozsvári Állami Levéltárban) (fényképek)	Vetített előadás, kommunikáció	
Könyvészet		
Bak Borbála: "A XVI-XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései". <i>Fons</i> 7.1 (2000): 91-137. https://epa.oszk.hu/03300/03304/00019/pdf/EPA03304_fons_2000_01_091-137.pdf		
Bessenyei József – Horváth Zita – Tóth Péter – Tringli István: <i>Latin – magyar – német paleográfiai szöveggyűjtemény</i> . Budapest, 2006. https://mek.oszk.hu/04800/04866/04866.pdf		
Bessenyei József: <i>Mikrotörténelem és forráskiadás</i> . Miskolc, 1998.		
Bogdán István: <i>Magyarországi hossz és földmértékek a XVI. század végéig</i> . Akadémiai Kiadó, Bp. 1978. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv4_06/?pg=0&layout=s		
Bogdán István: <i>Magyarországi őr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig</i> . Akadémiai Kiadó, Bp. 1991. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv4_07/?pg=0&layout=s		
Ember Győző: <i>Levéltári terminológiai lexikon</i> . Budapest, 1982.		
<i>Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár</i> . Anyagát gyűjtötte és szerkesztette Szabó T. Attila et al. I-XIV. Bukarest, 1976-2014. https://mek.oszk.hu/08300/08370/pdf/index.html		

Hegedűs Attila – Papp Lajos (szerk.): *Középkori leveleink (1541-ig)*. /Régi magyar levéltár 1./ Budapest, 1991, Tankönyvkiadó. <http://mek.oszk.hu/17600/17642/17642.pdf>

Jakó Zsigmond: *Írás, könyv, értelmiség*. Kolozsvár, Kriterion Könyvkiadó, 1978.
<https://mek.oszk.hu/03200/03227/html/>

Jakó Zsigmond – Radu Manolescu: *A latin írás története*. Budapest, 1987.
<https://mek.oszk.hu/03200/03226/03226.pdf>

Jakubovich Emil – Pais Dezső (szerk.): *Ó-magyar olvasókönyv*. /Tudományos gyűjtemény 30./ Pécs, 1929.

Jean, George: *Az írás, az emberiség emlékezete*. Park Kiadó, Bp., 1991.

Kállai István: *A magyar hivatali írásbeliség 1181–1981*. Budapest, 1984.

Keszeg Vilmos: *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség*. KJNT – BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Tanszék, Kolozsvár, 2008.

Kéki Béla: *Az írás története. A kezdetektől a nyomdabetűig*. Vince Kiadó, Bp., 2001.

Komjáthy Miklós: „A magyarországi írásbeliség kialakulása (Írástudó réteg, kancellária, oklevelek. Az ügyek intézése során keletkezett iratok).” In: *Régi könyvek és kéziratok*. Budapest, 1974.

Mezey László: *Paleográfia. A latin írás története*. Bp., 1964.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_37/?pg=148&layout=s

Molnár József – Simon Györgyi: *Magyar nyelvemlékek*. 3. javított és bővített kiadás. Budapest, 1980, Tankönyvkiadó.

Murvai Olga – Anton Ecaterina: *Curs practic de limba veche și paleografie maghiară*. București, 2000.

Nyíri Kristóf és Szécsi Gábor (szerk.): *Szóbeliség és írásbeliség. A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig*. Áron Kiadó, Bp., 1998.

Paleográfiai olvasókönyv könyvtár szakos hallgatóknak. Összeáll. Hegyi Ádám, Simon Melinda, Zvara Edina. Szeged: JATEPress, 2007. 137 p. (Habent sua fata libelli III.)

Réfi Oszló Magdolna: *Íratfajták, irattípusok*. Bp., 1988, Levéltári Módszertani Füzetek 6.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKorpusz_LevModFuz_06/?pg=0&layout=s

Szentpétery Imre: *A kronológia kézikönyve*. Könyvértékesítési Vállalat, Bp. 1985.
<https://mek.oszk.hu/05400/05442/pdf/>

Varjas Béla: “Paleográfiai útmutató 15–17. századi magyar nyelvű kéziratok olvasásához.” In: *Bevezetés a régi magyar irodalom filológiájába*. Szerk. Hargittay Emil. Universitas, Bp. 1996. (1997) 207–221. p. <http://mek.oszk.hu/18000/18020/18020.pdf>

XVI-XVII. századi paleográfiai gyakorlatok. I-II-III. Összeállította: J. Újváry Zsuzsanna, Zimányi Vera, Piliscsaba, 1997, 2003.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. TÉMA: Vér András és Suky István menedéklevelének, valamint Várday Aladár és Corvin János leveleinek olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	

2. TÉMA: Cseh István, Bodó Ferenc és Pókai Sárosi János végrendeleteinek olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
3. TÉMA: Báthori Anna és Drágffy János két nyugtájának, Dóczy Ferenc kötelezvényének, valamint Ethele Ferenc osztálylevelének olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
IV. TÉMA: Drágffy Mária kelengyelajstromának és Tomori Pál javai jegyzékének olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
5. TÉMA: Thurzó Elek, Telegdi Fruzsina és Kanizsai Orsolya szerelmes leveleinek olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
6. TÉMA: Belváry Ferenc, Báthori István és Nádasdy Márton különböző csatákról szóló leveleinek olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
7. TÉMA: Sombory Benedek és Mihály záloglevelei, Péter deák és Bagdi György különböző csatákról szóló leveleinek olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
8. TÉMA: Paksy Kata kelengyelajstromának és Báthori Anna ingóságainak olvasása, átírása, kivonataik elkészítése.	Írásgyakorlat, forráselemzés	
9. TÉMA: Mikola Imre, Farkas és Pál levelei a báró Jósika család levéltárából (Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára a Kolozsvári Állami Levéltárban) (fényképek)	Írásgyakorlat, forráselemzés	
10. TÉMA: Kereskedésre vonatkozó iratok: Bornemissza Anna utasítása a fogarasi vásárbírák számára, a fogarasi borbírák instructiója (Fogarasi református egyházközség levéltára az Erdélyi Református Egyházkerület Levéltárban)	Írásgyakorlat, forráselemzés	
11. TÉMA: Céhekre vonatkozó iratok: Báthori Zsigmond engedélye mészáros céh megszervezésére Gyulafehérvárott és a fogarasi mészárosok rendtartása (MOL F 2. XXII. p. 227-230, Fogarasi református egyházközség levéltára az Erdélyi Református Egyházkerület Levéltárban)	Szövegelemzés, iratolvasás	
12. TÉMA: Céhekre vonatkozó iratok: Kolozsvár városának a mészáros céhre és mesterekre vonatkozó végzése (KmOL Kolozsvár város levéltára, Közgyűlési jegyzőkönyvek)	Szövegelemzés, iratolvasás	

Könyvészet

A Nádasdyak és Szegedi Körös Gáspár levelezése. /Magyar Levelestár/. Vál., a szövegeket gondozta, jegyz. Vida Tivadar. Budapest, 1988.

Benkő Loránd (főszerk.): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*. I-IV. Budapest, 1967-1984.

Capelli, Adriano: *Lexicon abbreviaturam. Dizzionario di abbreviature latine ed italiane*. Milano, 1973.

Jakó Zsigmond: "Rödi Cseh István végrendelete 1507-ből." *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 6.1 (1962): 184-187.

Kelemen Lajos: "Pókai Sárosi János végrendelete". *Keresztény Magvető* 1912: 294-298.

Kelemen Lajos: "Suky István magyar menedéklevele 1508-ból". *Erdélyi Múzeum* 29 (1912): 257-264.

Mályusz Elemér: "Az Országos Levéltár Nádasdy-levéltárának magyar levelei. 1531-1549". *Levéltári Közlemények* 1 (1923): 126-149, 287-309.

Papp Klára, Gorun-Kovács György, Jeney-Tóth Annamária (szerk.): *Várostörténeti források. Erdély és a Partium a 16-19. században*. Debrecen, 2005, 161-166, 167-169, 194-195. p.

Papp László: *Magyar nyelvű levelek és okiratok formái a XVI. században.* /Nyelvtudományi értekezések 44./ Budapest, 1964.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_37/?pg=148&layout=s

Szamota István – Zolnai Gyula: *Magyar oklevél-szótár.* Budapest, 1902-1906.

<https://mek.oszk.hu/07000/07001/07001.pdf>

Szeretők és házastársak. A leveleket vál., utószó, jegyz. Erdődy Edit. Budapest, 1978.

Zolnai Gyula: *Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig.* Budapest, 1894, 196-197, 203-208. p.

<https://mek.oszk.hu/07000/07021/07021.pdf>

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával

- kommunikációs készség fejlesztése
- elemzés hatékonysága
- interdiszciplinaritás
- szakmai nyelv, anyanyelv uralma

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Fogalmi és tárgyi ismeret	Írásbeli vizsga	15%
	Interdiszciplinaritás	Írásbeli vizsga	15%
10.5 Szeminárium / Labor	Átírási, értelmezési készség	Írásbeli vizsga	50%
	Fogalmi ismeret	Írásbeli dolgozat	20%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
<ul style="list-style-type: none"> • a kötelező jellegű irodalom ismerete • min. 70%-os aktív jelenlét • alapvető fogalmak ismerete • dátumfeloldás • közepes nehézségű szöveg átírása, értelmezése, regeszta készítése			

Kitöltés dátuma

Előadás felelőse

Szeminárium felelőse

Kolozsvár, 2020. márc. 13.

Dr. Lupescu Mária egyet. docens

Dr. Lupescu Mária egyet. docens

Az intézeti jóváhagyás dátuma

Intézetigazgató

Kolozsvár, 2020. márc. 31.

Dr. Nagy Róbert Miklós egyet. docens